

10. Косиця О. О. Законодавчі підходи до структури органів поліції в Україні. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 94–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2016_24_17.
11. Структура Національної поліції / Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura>
12. Адміністративне право: підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с.
13. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17/print1443105964459820>
14. Шило Є. П. Організаційно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 225 с.
15. Офіційний сайт Національної поліції: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/departament-zaxistu-interesiv-suspilstva-i-derzhavi-naczionalnoji-policziji-ukrajini.html>
16. Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2005 № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-%D0%BF#Text>
17. Рубцов В. П. Державне управління та державні установи : навч. посіб. К., 2008. 440 с.
18. Батраченко О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. канд. ... юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 2018 с.
19. Основи управління в органах і підрозділах МНС України : навч. посібн. / за ред. В. П. Садкового. Х., 2009. 370 с.
20. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.2.10>

ТОПЧІЙ В. В., БОДУНОВА О. М.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ DIGITAL TRANSFORMATION AS AN OBJECT OF PUBLIC ADMINISTRATION

Актуальність статті полягає в тому, що сутність управлінської діяльності держави щодо інформаційного суспільства полягає як у виявленні досягнень інформаційно-технологічного характеру та можливостей для їх використання населенням і промисловим сектором, задля поглиблення процесів інформатизації суспільства в цілому, так і в необхідності передбачати негативні наслідки використання вказаних досягнень для суспільства, та мінімізувати ризики їх настання, в тому числі, компенсуючи їх перевагами такої інформатизації. Вказані цілі державної діяльності повинні бути досягнуті шляхом прийняття, реалізації відповідного комплексу нормативно-правових актів міжнародного, державного та локального характеру,

© ТОПЧІЙ В. В. – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, директор (Навчально-науковий інститут права Університету державної фіскальної служби України)

© БОДУНОВА О. М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології (Навчально-науковий інститут права Університету державної фіскальної служби України)

спрямованих на розбудову інформаційного суспільства, а також контролю та оцінки виконання таких актів. Метою статті є дослідження цифрової трансформації як об'єкта публічного адміністрування, необхідності впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у всі сфери державної діяльності. Стаття присвячена розгляду цифровізації як об'єкта публічного адміністрування. Наголошено, що концепцією «публічного адміністрування», що є реакцією на сучасні тенденції розвитку адміністративного права та виступає базисом управління державними та суспільними справами, передбачено, що публічне адміністрування досягає своєї мети за умови відображення реальних потреб, сучасних соціальних запитів і цінностей населення та належного на них реагування. Під правовідносинами, що складаються під час публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації, визначено врегульовані нормами права суспільні відносини управлінського характеру, обумовлені потребами впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, які виникають, розвиваються та припиняються між суб'єктами публічної адміністрації та іншими суб'єктами права шляхом реалізації ними своїх прав та виконання юридичних обов'язків, установлених і гарантованих державою. Визначено, що під цифровою трансформацією як об'єктом публічного адміністрування розуміється система заходів з перетворення, удосконалення різних галузей суспільного життя шляхом інтеграції інформаційних та телекомунікаційних технологій у такі сфери суспільних відносин задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя громадян України.

Ключові слова: цифровізація, публічне адміністрування, адміністративне право, інформаційне суспільство, інформаційно-телекомунікаційні технології.

The relevance of the article is that the essence of the state management of the information society is to identify achievements of information technology and opportunities for their use by the population and the industrial sector, to deepen the processes of informatization of society as a whole and the need to anticipate the negative consequences achievements for society, and minimize the risks of their occurrence, including by compensating them with the benefits of such informatization. These goals of state activity should be achieved through the adoption, implementation of an appropriate set of regulations of international, state and local nature, aimed at building an information society, as well as monitoring and evaluation of the implementation of such acts. The purpose of the article is to study the digital transformation as an object of public administration, the need for the introduction of information and telecommunications technologies in all spheres of state activity. The article is devoted to the consideration of digitalization as an object of public administration. It is emphasized that the concept of "public administration", which is a response to current trends in administrative law and is the basis for the management of state and public affairs, provides that public administration achieves its goal by reflecting real needs, modern social needs and values. their response. Under the legal relations formed during the public administration in the field of digital transformation, defined by law legal public relations of managerial nature, due to the needs of information and telecommunications technologies that arise, develop and terminate between public administration entities and other legal entities by realization of their rights and fulfillment of legal obligations established and guaranteed by the state. It is determined that the digital transformation as an object of public administration means a system of measures to transform, improve various areas of public life by integrating information and telecommunications technologies in such areas of public relations to develop an open information society, increase productivity, economic growth, job creation, as well as improving the quality of life of citizens of Ukraine.

Key words: digitalization, public administration, administrative law, information society, information and telecommunication technologies.

Постановка проблеми. Державний вплив на науково-технічний прогрес є фактором, який безпосередньо формує такі сучасні феномени як глобальне і національні інформаційні суспільства, які в свою чергу чинять вплив на саму державу та діяльність суб'єктів публічної адміністрації.

Сутність управлінської діяльності держави щодо інформаційного суспільства полягає як у виявленні досягнень інформаційно-технологічного характеру та можливостей для їх використання населенням і промисловим сектором, задля поглиблення процесів інформатизації суспільства в цілому, так і в необхідності передбачати негативні наслідки використання вказаних досягнень для суспільства, та мінімізувати ризики їх настання, в тому числі, компенсуючи їх перевагами такої інформатизації. Вказані цілі державної діяльності повинні бути досягнуті шляхом прийняття, реалізації відповідного комплексу нормативно-правових актів міжнародного, державного та локального характеру, спрямованих на розбудову інформаційного суспільства, а також контролю та оцінки виконання таких актів.

Декларуючи впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій як один з пріоритетів українського державотворення, необхідно видається трансформація усіх суспільних відносин, починаючи з політики, економіки, освіти, культури, охорони здоров'я і закінчуючи дозвіллям та особистими взаєминами людей, що опосередковано використанням широкого спектру інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерів, мережі Інтернету, засобів мобільного зв'язку, ЗМІ тощо).

Метою статті є дослідження цифрової трансформації як об'єкта публічного адміністрування, необхідності впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій у всі сфери державної діяльності.

Результати дослідження. Варто зазначити, що єдиного підходу до розуміння поняття «цифрова трансформація» не вироблено до теперішнього часу. На думку дослідників компанії «I-Scoop», під цифровою трансформацією слід розуміти докорінне перетворення ділової та організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей для забезпечення змін та можливості поєднання цифрових технологій і їх стратегічного (пріоритетного) прискорення в суспільстві з урахуванням поточного стану й майбутнього розвитку [1]. В.С. Куйбідою, О.В. Карпенко та В.В. Наместником цифрову трансформацію визначено як спричинені використанням цифрових технологій зміни в природі людини, її мисленні, життєдіяльності та управлінні [2, с. 6].

В умовах переходу від постіндустріального до інформаційного суспільства все актуальнішим видається вислів Уїнстона Черчіля: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Інформаційне суспільство як якісно нова форма суспільного життя характеризується глобальними інформаційними технологіями, що знаходять свій вияв у процесах інформатизації, комп'ютеризації, роботизації і діджиталізації [3, с. 124] та вимагають відповідних змін від держави. Загалом, діджиталізація як сукупність сучасних інструментів та процесів є якісно новим етапом розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій, що трансформують усі сфери сучасного суспільного життя. Термін «діджиталізація» походить від англійського і в перекладі означає «оцифрування», «цифровізація», або ж «приведення в цифрову форму». Як зауважує Б.С. Тетерятник, терміном «діджиталізація» охоплено більш широкий спектр значень, ніж його синонімом «цифровізація». Це пов'язано з тим, що саме в європейській і американській дослідницьких традиціях наслідки переходу від аналогового до цифрового типу кодування інформації стали вивчатися не просто як технологічний, але й як соціальний, культурний та антропологічний процеси [4].

Аналізуючи термін «цифрова трансформація», потрібно констатувати, що: 1) єдине змістовне визначення даного поняття відсутнє, та 2) вказаний термін вживається переважно у сфері бізнесу (підприємництва). Проте, беручи за основу позиції окремих дослідників [5, с. 94], можна зробити висновок, що під «цифровою трансформацією» необхідно розуміти процес втілення інформаційно-комунікаційних технологій в найважливіших сферах життя суспільства для забезпечення належної життєдіяльності людини, суспільства, держави та їх взаємодії між собою. Вказаними технологіями, як вже було згадано, виступають процеси інформатизації, комп'ютеризації, роботизації та діджиталізації, що формують специфіку суспільних відносин у цифровій сфері України.

Враховуючи вказані положення, концепцією «публічного адміністрування», що є реакцією на сучасні тенденції розвитку адміністративного права та виступає базисом управління державними та суспільними справами, передбачено, що публічне адміністрування досягає своєї мети за умови відображення реальних потреб, сучасних соціальних запитів і цінностей населення та належного на них реагування [6, с. 9]. Відповідно, відбувається удосконалення моделі публічно-

го адміністрування з врахуванням найважливіших потреб сучасності шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій у внутрішньому управлінні державними та суспільними справами. Виходячи з цього, процес впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій є цифровою трансформацією, яка не може мати дозвільного характеру.

Будь-які зміни повинні впроваджуватись через здійснення цілеспрямованого впливу уповноважених суб'єктів на відповідні суспільні відносини, тобто через адміністрування, що є діяльністю, яка полягає у спрямуванні та керуванні визначених суспільних відносин. Акцентуючи увагу на сутності адміністрування, І.П. Яковлевим, стверджено, що у теорії і практиці адміністрування застосовується для опису: управління та його механізму, виконання адміністративних розпоряджень у судовій гілці державної влади, виконавчо-розпорядчої діяльності держави, науки державного управління, процесів сплати загальнообов'язкових платежів тощо [7]. Тобто сучасне адміністративне право має оперувати поняттям «адміністрування», тому що воно відображає вплив держави в особі уповноважених органів на суспільні відносини у такий спосіб, який є ефективним, в першу чергу, для особи. У випадку, якщо є необхідність держава має управляти, в іншому випадку – допомагати, але в будь-якому разі – ця діяльність має здійснюватися з метою служіння народові. З цих мотивів, термін «адміністрування» у повній мірі відображає стан якісного розвитку функціонування держави та спосіб її організуючого впливу на суспільні відносини. Не виключенням є вплив держави на процес цифрової трансформації.

Слід зазначити, що поняття «публічне адміністрування у сфері цифрової трансформації» та «публічне адміністрування в умовах цифрової трансформації» не є тотожними. У першому випадку, йдеться про спосіб організуючого впливу держави на процеси, яких пов'язано з цифровою трансформацією; у другому – про те, яких змін зазнає публічне адміністрування загалом, незалежно від сфери суспільних відносин, внаслідок впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Таким чином, під цифровою трансформацією як об'єктом публічного адміністрування розуміється система заходів з перетворення, удосконалення різних галузей суспільного життя шляхом інтеграції інформаційних та телекомунікаційних технологій у такі сфери суспільних відносин задля розвитку відкритого інформаційного суспільства, підвищення продуктивності, економічного зростання, створення робочих місць, а також підвищення якості життя громадян України.

Суспільні відносини, які формуються під час діяльності суб'єктів публічної адміністрації мають прояв у погодженому впливові на цифрову трансформацію суспільного буття за допомогою конкретно визначених методів, інструментів, форм, яких спрямовано на забезпечення публічних інтересів. Правові відносини, опосередковуючи перенесення суспільних відносин у правову площину є в той же час способом конкретизації як суб'єктного складу цих відносин, так і тих функцій, котрі їхні учасники повинні виконувати одне перед одним [8, с. 7]. При цьому, правовідносини, що є змістом публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації, є різновидом адміністративних відносин, тому їм притаманно ознак останніх [9, с. 64]:

1) обов'язковим учасником цих відносин є суб'єкт публічної адміністрації, який здійснює регулювання діяльності керованого суб'єкта;

2) кожна із сторін має право вимагати від іншої такої поведінки, яка передбачена правовою нормою. Правам однієї сторони кореспондують обов'язки іншої, і навпаки;

3) у цих відносинах завжди присутній публічно-правовий інтерес;

4) це є управлінські правові відносини, оскільки вони виникають у зв'язку з функціонуванням і діяльністю органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування;

5) реалізація цих відносин забезпечується можливістю застосування адміністративного примусу;

6) у разі порушення однією із сторін своїх обов'язків, відповідальність настає не перед іншою стороною, а перед державою в особі її державних органів або посадових осіб;

7) спір, що виникає між учасниками цих відносин, розглядається як у судовому, так і в адміністративному порядку, тощо.

Проектом «Цифрова адженда – 2020» [10], що був розроблений громадською організацією «ХайТек Офіс» передбачено програму реалізації політики цифрової трансформації України шляхом «цифровізації» економіки, освіти, телебачення, інфраструктури, державного управління, соціально- економічної сфери, а також з використанням здобутків наукових досліджень у сфері «цифрових» технологій. В свою чергу, проект «Цифрова держава» [11], який заплановано втілити до 2024 р., на відміну від «Цифрової адженди – 2020», є розробкою Міністерства цифрової тран-

сформації України. На офіційному веб-сайті Єдиного порталу державних послуг Дія у розділі «Plan2.Дія» зазначено, що до складників сучасної «цифрової держави», належать:

1) Електронне урядування (здійснення процесів управління в державі за допомогою інформаційних технологій, внаслідок чого вказані процеси стають ефективними й прозорими, а кожен громадянин матиме доступ до будь-якої інформації про державу);

2) Кібербезпека (уся державна та приватна інформація має бути захищеною від несанкціонованого використання, шляхом спеціальних заходів, що забезпечують конфіденційність і цілісність даних);

3) Електронна демократія (громадяни управляють державою через референдуми, голосування, громадські бюджети, консультації та опитування за допомогою інформаційних технологій);

4) Електронний бізнес (організація бізнесу за безготівковими розрахунками та електронним документообігом);

5) Електронний суд (повністю електронний документообіг: онлайн- подання процесуальних документів, обмін документами між судами, установами й учасниками судового процесу, розгляд окремих справ онлайн);

6) Електронна охорона здоров'я (кожен пацієнт має власну електронну медичну картку, а кожна лікарня матиме повністю цифрову інфраструктуру: Wi-Fi, електронний обмін медичними даними пацієнта між різними установами (телемедицина) та систему дистанційного моніторингу стану пацієнта);

7) Електронна освіта (електронізація процесу навчання: замість паперових журналів – електронні, замість зошитів – електронні документи, замість підручників – навчальний контент на різних носіях);

8) Електронна транспортна система (у громадському транспорті впроваджується електронний квиток, а в кожному місті створюються проекти мобільного паркування й управління трафіком);

9) Розумні міста (створюється електронна модель, що допомагає вирішувати нагальні проблеми кожного міста: інтегровані інформаційні системи розв'язують проблеми з транспортом, впроваджуються «зелені» технології, у кожного міста є доступний план забудови, розвитку промислового й природного капіталу);

10) Цифрові навички (запровадження програми навчання загальних і професійних цифрових навичок, що дасть змогу всім громадянам опанувати базову цифрову грамотність);

11) Повсюдний інтернет (національний план розвитку ширококутового доступу до інтернету, особливу увагу приділено покриттю в сільській місцевості) [11].

Необхідно відмітити, що аналогічні стратегії та проекти прийнято у більшості розвинутих державах. Серед них: Європейський Союз – «Цифрова Європа 2020» (2010 р.), Німеччина – «Індустрія 4.0.» (2011 р.), Китай – «Інтернет плюс» (2015 р.), Швеція – «Шведська національна стратегія цифровізації» (2017 р.) та інші держави (понад 86) [12, с. 180].

Отже, узагальнивши думки вчених щодо трактування адміністративно- правових відносин, правовідносини, що складаються під час публічного адміністрування у сфері цифрової трансформації, можливо визначити як врегульовані нормами права суспільні відносини управлінського характеру, обумовлені потребами впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій, які виникають, розвиваються та припиняються між суб'єктами публічної адміністрації та іншими суб'єктами права шляхом реалізації ними своїх прав та виконання юридичних обов'язків, установлених і гарантованих державою.

Список використаних джерел:

1. Digital trans formation: online guide todigital business trans formation URL : <https://www.i-scoop.eu/digital-transformation>.

2. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Інформаційні технології*. No 1. 2018. С. 5–10.

3. Становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / за ред.: Г.П. Клімова, Ю.Є. Атаманова. Харків : Право, 2015. 452 с.

4. Тетерятник Б.С. Тенденції діджиталізації як вектор сучасного розвитку світового господарства. *Науковий вісник МГУ. Серія: Юридичні науки*. 2017. № 29. С. 21–23.

5. Струтинська І.В. Дефініції поняття «цифрова трансформація». *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Вип. 48–2. С. 91–96.

6. Основи публічного адміністрування: навч. посіб. / Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун та ін.; за заг. ред. Н.П. Матюхіної. Харків : Право, 2018. 172 с.
7. Яковлев І.П. Публічне адміністрування у сфері державної митної справи: термінологічний пошук. *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 119–125.
8. Андріїв В.М. Сутність і зміст правовідношення. *Форум права*. 2007. № 1. С. 4–8.
9. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. С.В. Ківалова. Харків : Одісей, 2004. 880 с.
10. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL: <https://uccs.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 13.02.2021р.).
11. Проект «Цифрова держава» – <https://intelserv.net.ua/news/material/id/710>
12. Яненко І.Г. Цифрова трансформація промисловості України: ключові акценти. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. № 4. С. 179–184.